KARTA MODUŁU 2023/2024

I. OGÓLNE INFORMACJE O MODULE							
COLLEGIUM WITELONA UCZELNIA PAŃSTWOWA **WYDZIAŁ NAUK O ZDROWIU I KULTURZE FIZYCZNEJ**							
Kierunek studiów:		**Pielęgniarstwo**					
Poziom studiów:		I stopień					
Profil studiów:		praktyczny					
Forma studiów:		stacjonarne					
Nazwa modułu:		**Podstawy pielęgniarstwa**					
Rodzaj modułu:		obowiązkowy					
Język wykładowy:		Język polski*					
Rok studiów:	1	**Formy prowadzenia zajęć wraz z liczbą godzin dydaktycznych:**					
Semestr:	1	**Wykład**	**Laboratorium**	**Ćwiczenia**	**Seminarium**	**Zajęcia Praktyczne**	**Praktyka zawodowa**
Liczba punktów ECTS ogółem:	6	**30**	**80**	**-**	**-**	**-**	**-**
Forma zaliczenia:		**Zaliczenie z oceną**					
Wymagania wstępne:		1.Znajomość podstaw biologii z zakresu szkoły ponadgimnazjalnej, wiedza podstawowa z zakresu matematyki. - dla wykładów 2. Posługiwanie się wiedzą z zakresu anatomii, fizjologii oraz patologii oraz wiedzy teoretycznej z zakresu podstaw pielęgniarstwa – dla laboratorium					

II. CELE KSZTAŁCENIA
Cele kształcenia:
Cel 1: Zapoznanie z teoretycznymi podstawami pielęgniarstwa. Przygotowanie do podejmowania działań w zakresie umacniania i potęgowania zdrowia człowieka, rodziny i grupy społecznej. - dla wykładów **Cel 2:** Kształtowanie podstawowych umiejętności praktycznych oraz postaw etycznych niezbędnych do świadczenia opieki pielęgniarskiej nad chorym, w zakresie zaspokajania potrzeb i rozpoznawania problemów zdrowotnych - dla laboratorium

III. EFEKTY UCZENIA SIĘ WRAZ Z ODNIESIENIEM DO EFEKTÓW KIERUNKOWYCH ORAZ METODY WERYFIKACJI EFEKTÓW			
Efekt	Student, który zaliczył moduł w zakresie:	Odniesienie do efektów kierunkowych	Metody weryfikacji
wiedzy:			
1.	Student zna i rozumie uwarunkowania rozwoju pielęgniarstwa na tle transformacji opieki pielęgniarskiej i profesjonalizacji współczesnego pielęgniarstwa	CW1	Kolokwium pisemne
2	Student zna i rozumie pojęcie pielęgnowania, w tym wspierania, pomagania i towarzyszenia;	CW2	Kolokwium pisemne
3	Student zna i rozumie funkcje i zadania zawodowe pielęgniarki oraz rolę pacjenta w procesie realizacji opieki pielęgniarskiej;	CW3	Kolokwium pisemne
4	Student zna i rozumie proces pielęgnowania (istota, etapy, zasady) i *primarynursing* (istota, odrębności) oraz wpływ pielęgnowania tradycyjnego na funkcjonowanie praktyki pielęgniarskiej;	CW4	Kolokwium pisemne
5	Student zna i rozumie klasyfikacje diagnoz i praktyk pielęgniarskich;	CW5	Kolokwium pisemne

6	Student zna i rozumie istotę opieki pielęgniarskiej opartej o wybrane założenia teoretyczne (Florence Nightingale, Virginia Henderson, Dorothea Orem, Callista Roy, Betty Neuman);	CW6	Kolokwium pisemne
7	Student zna i rozumie istotę, cel, wskazania, przeciwwskazania, powikłania, obowiązujące zasady i technikę wykonywania podstawowych czynności pielęgniarskich, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych;	CW7	Kolokwium pisemne
umiejętności: efekty dla laboratorium			
1	Student potrafi stosować wybraną metodę pielęgnowania w opiece nad pacjentem	CU1	kolokwium pisemne
2	Student potrafi gromadzić informacje metodą wywiadu, obserwacji, pomiarów, przedmiotowego, analizy dokumentacji w celu rozpoznawania stanu zdrowia pacjenta i sformułowania	CU2	praktyczne zaliczenie umiejętności
3	Student potrafi ustalać cele i plan opieki pielęgniarskiej oraz realizować ją wspólnie z pacjentem i jego rodziną;	CU3	kolokwium pisemne
4	Student potrafi monitorować stan zdrowia pacjenta podczas pobytu w szpitalu lub innych jednostkach organizacyjnych systemu ochrony zdrowia;	CU4	praktyczne zaliczenie umiejętności
5	Student potrafi dokonywać bieżącej i końcowej oceny stanu zdrowia pacjenta i podejmowanych działań pielęgniarskich;	CU5	kolokwium pisemne
6	Student potrafi prowadzić, dokumentować i oceniać bilans płynów pacjenta;	CU7	praktyczne zaliczenie umiejętności
7	Student potrafi wykonywać pomiar temperatury ciała, tętna, oddechu, ciśnienia tętniczego krwi, ośrodkowego ciśnienia żylnego, obwodów, saturacji, szczytowego przepływu wydechowego oraz pomiary antropometryczne (pomiar masy ciała, wzrostu, wskaźnika BMI, wskaźników dystrybucji tkanki tłuszczowej: WHR, WHtR, grubości fałdów skórno-tłuszczowych);	CU8	praktyczne zaliczenie umiejętności
8	Student potrafi stosować zabiegi przeciwzapalne	CU10	praktyczne zaliczenie umiejętności
9	Student potrafi podawać pacjentowi leki różnymi drogami, zgodnie z pisemnym zleceniem lekarza lub zgodnie z posiadanymi kompetencjami oraz obliczać dawki leków;	CU12	praktyczne zaliczenie umiejętności
10	Student potrafi wykonywać płukanie jamy ustnej, gardła, oka, ucha, żołądka, pęcherza moczowego, przetoki jelitowej i rany;	CU14	praktyczne zaliczenie umiejętności
11	Student potrafi wykorzystywać dostępne metody karmienia pacjenta (doustnie, przez zgłębnik, przetoki odżywcze);	CU16	praktyczne zaliczenie umiejętności
12	Student potrafi przemieszczać i pozycjonować pacjenta z wykorzystaniem różnych technik i metod;	CU17	praktyczne zaliczenie umiejętności
13	Student potrafi wykonywać gimnastykę oddechową i drenaż ułożeniowy, odśluzowywanie dróg oddechowych i inhalację;	CU18	praktyczne zaliczenie umiejętności
14	Student potrafi wykonywać nacieranie, oklepywanie, ćwiczenia czynne i bierne;	CU19	praktyczne zaliczenie umiejętności
15	Student potrafi wykonywać zabiegi higieniczne;	CU20	praktyczne zaliczenie umiejętności
16	Student potrafi pielęgnować skórę i jej wytwory oraz błony śluzowe z zastosowaniem środków farmakologicznych i materiałów medycznych, w tym stosować kąpiele lecznicze;	CU21	praktyczne zaliczenie umiejętności
17	Student potrafi oceniać ryzyko rozwoju odleżyn i stosować działania profilaktyczne;	CU22	praktyczne zaliczenie umiejętności

18	Student potrafi zakładać zgłębnik do żołądka oraz monitorować i usuwać zgłębnik;	CU25	praktyczne zaliczenie umiejętności
19	Student potrafi prowadzić dokumentację medyczną oraz posługiwać się nią;	CU26	praktyczne zaliczenie umiejętności
20	Student potrafi wdrażać standardy postępowania zapobiegającego zakażeniom szpitalnym;	CU48	kolokwium pisemne
21	Student potrafi stosować środki ochrony własnej, pacjentów współpracowników przed zakażeniami;	CU49	praktyczne zaliczenie umiejętności
kompetencji społecznych:			
1	Student jest gotów do kierowania się dobrem pacjenta, poszanowania godności i autonomii osób powierzonych opiece, okazywania zrozumienia dla różnic światopoglądowych i kulturowych oraz empatii w relacji z pacjentem i jego rodziną;	K1	Obserwacja zachowań
2	Student jest gotów do przestrzegania praw pacjenta;	K2	Obserwacja zachowań
3	Student jest gotów do samodzielnego i rzetelnego wykonywania zawodu zgodnie z zasadami etyki, w tym przestrzegania wartości i powinności moralnych w opiece nad pacjentem;	K3	Obserwacja zachowań
4	Student jest gotów ponoszenia odpowiedzialności za wykonywane czynności zawodowe	K4	Obserwacja zachowań
5	Student jest gotów do zasięgania opinii ekspertów w przypadku trudności z samodzielnym rozwiązaniem problemu;	K5	Obserwacja zachowań
6	Student jest gotów do przewidywania i uwzględniania czynników wpływających na reakcje własne i pacjenta;	K6	Obserwacja zachowań
7	Student jest gotów do dostrzegania i rozpoznawania własnych ograniczeń w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz dokonywania samooceny deficytów i potrzeb edukacyjnych.	K7	Obserwacja zachowań

IV. TREŚCI PROGRAMOWE

Treści programowe (tematyka zajęć, zaprezentowana z podziałam na poszczególne formy zajęć z określeniem liczby godzin potrzebnych na ich realizację)

Wykład

Kod	Tematyka zajęć	Liczba godzin S
Wykład 1	Definicje pielęgniarstwa i pielęgnowania. Filozofia pielęgniarstwa; Pielęgniarstwo tradycyjne i nowoczesne	2
Wykład 2	Uwarunkowania rozwoju pielęgniarstwa w Polsce i na świecie..	2
Wykład 3	Współczesne pielęgniarstwo zorientowane na działalność praktyczną i naukową. Kształcenie zawodowe pielęgniarek.	2
Wykład 4	Zadania i funkcje zawodowe pielęgniarki. Zasady postępowania w pielęgnowaniu. Opieka profesjonalna, nieprofesjonalna w pielęgnowaniu.	2
Wykład 5	Teorie pielęgnowania (F.Nightingale, V. Henderson, D. Orem, C.Roy).	2
Wykład 6	Proces pielęgnowania, jako pielęgnowanie nowoczesne, racjonalne i indywidualne.	2
Wykład 7	Diagnoza pielęgniarska. Znaczenie, rodzaje, zastosowanie.	4
Wykład 8	Źródła danych o podmiocie opieki (podstawowe i uzupełniające), metody pozyskiwania danych o podmiocie opieki (obserwacja, wywiad, pomiar w pielęgnowaniu, analiza treści dokumentów).	4

Wykład 9	Pielęgnowanie zorientowanie na podmiot opieki, jako jedność biopsycho-społeczną, kulturową i duchową. Zindywidualizowane podejście do podmiotu opieki w pielęgnowaniu.	2
Wykład 10	Zasady postępowania przy udzielaniu pacjentowi pomocy w czynnościach życia codziennego: pomoc w utrzymaniu higieny osobistej i otoczenia, pomoc w ubieraniu i rozbieraniu, pomoc w poruszaniu się, pomoc w ułożeniu ciała w różnych pozycjach i zmianie pozycji ułożenia, stwarzanie warunków do snu, stwarzanie warunków do wypoczynku i aktywności.	4
Wykład 11	Postępowanie pielęgnacyjne w zabezpieczaniu funkcji biologicznych organizmu: zabezpieczenie funkcji oddychania, krążenia i termoregulacji, oraz funkcji ochronnych skóry, zabezpieczenie funkcji odżywiania. Zapewnienie warunków do wydalania moczu i kału.	4

Laboratorium MCSM

Kod	Tematyka zajęć	Liczba godzin S
Laboratorium 1	Uwarunkowania i zasady podejmowania działań zapobiegających powikłaniom w procesie pielęgnacyjno-leczniczym– zasady bezpieczeństwa, zasady bhp, profilaktyka zakażeń, postępowanie poekspozycyjne.	2
Laboratorium 2	Higiena rąk - techniki mycia i dezynfekcji rąk (higieniczne mycie rąk).	2
Laboratorium 3	Stosowanie środków ochrony osobistej, zastosowanie i zakładanie rękawic ochronnych;	2
Laboratorium 4	Postępowanie aseptyczne i antyseptyczne, segregacja odpadów medycznych. Dekontaminacja płynów zakaźnych	2
Laboratorium 5	Chirurgiczne mycie rąk. Zakładanie rękawic jednorazowych sterylnych. Zakładanie fartucha chirurgicznego i innych elementów stroju operacyjnego.	2
Laboratorium 6	Transport i przemieszczanie / przenoszenie pacjenta w łóżku i poza łóżkiem za pomocą sprzętu lekkiego i ciężkiego.	2
Laboratorium 7	Prześcielenie łóżka pustego.	2
Laboratorium 8	Przygotowanie łóżka dla chorego, prześcielenie łóżka z chorym przez 1 i 2 pielęgniarki;	2
Laboratorium 9	Zmiana bielizny osobistej, zmiana bielizny pościelowej częściowa lub całkowita przez 2 pielęgniarki.	2
Laboratorium 10	Toaleta i kąpiel chorego w łóżku przez 1 pielęgniarkę. Masaż pleców i pośladków. Oklepywanie klatki piersiowej.	4
Laboratorium 11	Toaleta jamy ustnej u pacjenta przytomnego i ciężko chorego. Sala umiejętności technicznych	2
Laboratorium 12	Mycie krocza i zewnętrznych narządów płciowych u kobiety i mężczyzny. Zmiana pieluchomajtek. Podanie pacjentowi kaczki i basenu.	2
Laboratorium 13	Mycie włosów pacjenta w łóżku. Założenie czepca przeciwwszawiczego	2
Laboratorium 14	Kąpiel dziecka	2
Laboratorium 15	Pomiary masy, długości obwodów ciała dziecka, przewijanie i karmienie dziecka.	2
Laboratorium 16	Ułożenie chorego w łóżku w różnych pozycjach z zastosowaniem udogodnień	2
Laboratorium 17	Zasady wdrażania profilaktyki p/odleżynowej, zastosowanie sprzętu, metod i środków pielęgnacyjno - leczniczych w terapii odleżyn.	2
Laboratorium 18	Dobór opatrunków na odleżyny, Zasady stosowania opatrunków.	2
Laboratorium 19	Usprawnianie pacjenta - wykonywanie ćwiczeń uruchamiających biernych i czynnych oraz gimnastyki oddechowej.	4
Laboratorium 20	Podawanie tlenu. Wykonywanie inhalacji przy użyciu inhalatorów dyszowych, ciśnieniowych, proszkowych. Dokumentowanie wykonanych zleceń.	2
Laboratorium 21	Toaleta drzewa oskrzelowego. Zastosowanie drenażu ułożeniowego.	2
Laboratorium 22	Karmienie i pojenie chorego. Założenie zgłębnika do żołądka, odbarczenie treści żołądkowej, płukanie żołądka. Dokumentowanie wykonanych działań.	4
Laboratorium 23	Karmienie chorego przez zgłębnik założony do żołądka, karmienie pacjenta przez gastrostomię i mikrojejunostomię	4
Laboratorium 24	Techniki bandażowania i wykonywania opatrunków. Bandażowanie głowy, klatki piersiowej, kończyny górnej.	4
Laboratorium 25	Przygotowanie pakietu, stolika opatrunkowego. Wykonanie opatrunku rany „czystej", „brudnej" oraz z drenem. Zaopatrzenie przetoki jelitowej.	2
Laboratorium 26	Odczytywanie i interpretacja zleceń lekarskich. Prawidłowe dokumentowanie wykonanych działań w indywidualnej karcie zleceń pacjenta.	2

Laboratorium 27	Wykonanie zabiegów p/zapalnych: okłady, worek z lodem, termofor, bańki lecznicze	2
Laboratorium 28	Metody i techniki pomiarów podstawowych parametrów życiowych – pomiar oddechów i temperatury ciała. Prowadzenie karty gorączkowej.	2
Laboratorium 29	Metody i techniki pomiarów podstawowych parametrów życiowych tętna i ciśnienia tętniczego krwi. Dokumentowanie wyników pomiarów w katach obserwacyjnych.	2
Laboratorium 30	Pomiar i ocena obwodów, obrzęków, diurezy godzinowej i dobowej. Prowadzenie bilansu płynów u pacjenta.	2
Laboratorium 31	Pomiar i ocena saturacji krwi – pulsoksymetria. Ocena stanu świadomości pacjenta – skala Glasgow. Pomiar ośrodkowego ciśnienia żylnego.	2
Laboratorium 32	Pomiary antropometryczne i obliczanie wskaźników BMI, WHR. Dokumentowanie wyników pomiaru.	2
Laboratorium 33	Ocena narządu wzroku i słuchu, układu kostno-stawowo-mięśniowego, skóry, włosów i jamy ustnej. Dokumentowanie działań.	2
Laboratorium 34	Prowadzenie dokumentacji procesu pielęgnowania z zastosowaniem skal oceny stanu pacjenta. Ustalenie problemów pielęgnacyjnych pacjenta, planowanie i realizacja opieki	2
Laboratorium 35	Weryfikacja nabytych umiejętności praktycznych. Zaliczenie	2

V. METODY KSZTAŁCENIA, NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE

1. Metody kształcenia:

- Wykład informacyjny
- Wykład problemowy
- Ćwiczenia praktyczne
- Zajęcia laboratoryjne
- Pokaz
- Prezentacja
- Studium przypadku
- Symulacja medyczna
- Dyskusja, praca w zespole
- Studium literatury

2. Narzędzia (środki) dydaktyczne:

- Projektor/tablica multimedialna
- Tablica
- Sprzęt laboratoryjny
- Sprzęt medyczny
- Sprzęt do praktycznej nauki zawodu

VI. FORMA I KRYTERIA ZALICZENIA MODUŁU

1. **Sposób zaliczenia:**
   - **Zaliczenie z oceną**

2. **Formy zaliczenia:**

- Aktywność na zajęciach
- Kolokwium pisemne
- Obserwacja zachowań
- Prezentacja umiejętności

3. **Podstawowe kryteria:**

5,0 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje najwyższe oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.
4,5 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje 80% najwyższych oceny treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.
4,0 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie..Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje 60% najwyższych oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.

3,5 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonuje podstawowe zadania, wymagające korekty ze strony prowadzącego. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje poprawne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.
3,0 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonuje podstawowe zadania, wymagające korekty ze strony prowadzącego. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie.. Uczęszcza na zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje pozytywne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.
2,0 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonane zadania są nieprawidłowe, większość wymaga korekty ze strony prowadzącego, brak samodzielności w wykonaniu czynności i zadań, nie przestrzega zasad bezpieczeństwa oraz zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczestniczy nieregularnie na zajęcia, nie jest do nich przygotowany i uzyskuje negatywne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.

VII. BILANS PUNKTÓW ECTS - NAKŁAD PRACY STUDENTA

Kategoria	**Obciążenie studenta**
Liczba godzin realizowanych przy bezpośrednim udziale nauczyciela (godziny kontaktowe)	**110**
Udział w wykładach	**30**
Udział w innych formach zajęć (**) laboratorium	**80**
Samodzielna praca studenta (godziny niekontaktowe)	
Przygotowanie do wykładu	15
Przygotowanie do innych form zajęć (**) laboratorium	30
Przygotowanie do egzaminu	-
Przygotowanie do zaliczenia innych zajęć (**) laboratorium	20
Łączna liczba godzin	**175**
Punkty ECTS za moduł	**6**

VIII. ZALECANA LITERATURA

Literatura podstawowa:

1. Podstawy pielęgniarstwa : podręcznik dla studentów i absolwentów kierunków pielęgniarstwo i położnictwo. T. 2, Wybrane działania pielęgniarskie / pod red. Barbary Ślusarskiej, Danuty Zarzyckiej, Kazimiery Zahradniczek. - Wyd. 2 - 5 dodr. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2018

2. Podstawy pielęgniarstwa. T. 2, Wybrane umiejętności i procedury opieki pielęgniarskiej / red. nauk. Barbara Ślusarska, Danuta Zarzycka, Anna Majda ; [aut. Katarzyna Augustyniuk et al.]. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2017

3. Diagnozy i interwencje pielęgniarskie / red. nauk. Maria Kózka, Lucyna Płaszewska-Żywko. - Wyd. 1, 3 dodr. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2015.

4. Podstawowe czynności medyczne i pielęgnacyjne / redakcja naukowa Krystyna Klimaszewska, Anna Baranowska, Elżbieta Krajewska-Kułak. - Warszawa : PZWL Wydawnictwo Lekarskie, 2017.

5. Podręcznik diagnoz pielęgniarskich : przewodnik planowania opieki opartej na dowodach naukowych / Betty J. Ackley, Gail B. Ladwig ; red. nauk. wyd. pol. Danuta Zarzycka, Barbara Ślusarska ; [tł. Bartłomiej Barczyński et al.]. - Warszawa : GC Media House, 2011.

6. Interdyscyplinarny wymiar pielęgniarstwa / redakcja naukowa: Agnieszka Renn-Żurek. - Łódź : Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, 2018.

7. Wprowadzenie do diagnozy pielęgniarskiej / redakcja naukowa Jolanta Górajek-Jóźwik ; [autorzy Wiesława Ciechaniewicz, Jolanta Górajek-Jóźwik, Mirosław J. Jarosz, Marian Jędrych, Barbara Jodłowska-Jędrych, Zofia Kawczyńska-Butrym, Małgorzata Kisilowska, Małgorzata Marć, Danuta

Zarzycka]. - Wyd. 1 - 2 dodr. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2018.

8. Strój, lampka, hymn, przysięga : jakie dziś niosą wartości? Tradycje i symbole zawodowe / Małgorzata Chrobak.// W: Magazyn Pielęgniarki i Położnej. - 2014, nr 10, s. 42-44

Literatura uzupełniająca:

1. Podstawy pielęgniarstwa. T. 1, Założenia koncepcyjno-empiryczne opieki pielęgniarskiej / redakcja naukowa Danuta Zarzycka, Barbara Ślusarska. - Warszawa : PZWL Wydawnictwo Lekarskie, 2017.

2. Komunikacja interpersonalna : podstawowa umiejętność we współczesnym pielęgniarstwie / Divna Kekus, Sanja Stanisavljevic, Andjelka Lazarevic, Aleksandra Dragumilo.// W: Pielęgniarstwo XXI Wieku 2012, nr 3, s. 101-104

3. Metoda case study w pielęgniarstwie : wybrane zagadnienia / pod red. Małgorzaty Lesińskiej-Sawickiej. - Warszawa : Borgis Wydawnictwo Medyczne, 2009.

4. Pielęgniarstwo : ćwiczenia : podręcznik dla studiów medycznych. [T.] 1 i 2 / pod red. Wiesławy Ciechaniewicz. - Wyd. 3 zm. i uzup., [dodr.]. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2010.

5. Zasady podnoszenia i przemieszczania pacjentów : przewodnik dla pielęgniarek / pod red. Elżbiety Szwałkiewicz ; tłum. Jacek Smereka. - Wrocław : Wydaw. Medyczne Urban & Partner, 2000.
6. Profilaktyka przeciwodleżynowa / Elżbieta Szklier.// W: Magazyn Pielęgniarki i Położnej. - 2016, nr 11, s. 17-18
7. Przegląd piśmiennictwa pielęgniarskiego na podstawie czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” / Jarosława Belowska, Aleksander Zarzeka, Łukasz Samoliński, Mariusz Panczyk, Lucyna Iwanow, Joanna Gotlib.// W: Pielęgniarstwo XXI Wieku 2016, nr 2, s. 41-44
8. Odleżyny. Część 1, Podstawowe wiadomości / Jolanta Krężel.// W: Magazyn Pielęgniarki i Położnej. - 2015, nr 9, s. 10, 12
9. Odleżyny. Część 2, Nowe rozwiązania i holistyczne spojrzenie / Jolanta Krężel.// W: Magazyn Pielęgniarki i Położnej. - 2015, nr 10, s. 12, 14-15
10. Literatura podana przez prowadzącego